

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toiminnasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta.

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvosto on hyväksynyt yksimielisesti 25 päivänä toukokuuta 1993 päätöslauselman, jolla perustetaan entisen Jugoslavian alueella tehtyjä, vakavia kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksia käsittelevä kansainvälinen tuomioistuin. Päätöslauselmassa on hyväksytty myös tuomioistuimen perussääntö. Päätöslauselma on YK:n peruskirjan nojalla suoraan Suomea sitova. Peruskirjan velvoituksilla on etusija, jos peruskirjan veloitukset olisivat ristiriidassa johonkin muuhun kansainväliseen sopimukseen perustuvien velvoitusten kanssa.

Päätöslauselma velvoittaa jäsenvaltioita toimimaan yhteistyössä kansainvälisen tuomioistuimen ja sen toimielinten kanssa sekä tässä tarkoituksessa ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin valtionsisäisen lainsäädäntönsä mukaisiin toimenpiteisiin päätöslauselman ja tuomioistuimen perussäännön määräysten asettamien vel-

voitusten täyttämiseksi, mukaan luettuna tuomioistuimen oikeusapupyynnöiden ja päätösten toimeenpano. Tuomioistuimen on määrä aloittaa toimintansa vuoden 1994 alusta.

Lakiin sisältyisivät säännökset tuomioistuimen toimivallasta, tuomioistuimen päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa, luovuttamisesta rikoksen johdosta, todisteiden hankkimisesta ja tiedoksiantojen toimittamisesta sekä muusta kansainväliselle tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta ja yhteistoiminnasta kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten sekä muiden viranomaisten kesken.

Tarkoituksena on, että laki tulee voimaan sen perustana olevan veloitteen mukaisesti vuoden 1994 alusta. Esitys liittyy hallituksen esitykseen kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi ja hallituksen esitykseen laiksi oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa ja tarkoitettu tulevaksi voimaan samanaikaisesti niissä ehdotettujen lakien kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
1. Johdanto	3	1. Lakiehdotuksen perustelut	7
2. Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston ja päätöslauselman asettamat, lainsäädännön alaan kuuluvat velvoitukset	3	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	12
2.1. Päätöslauselman 4 kappale	3	3. Säättämisjärjestys	12
2.2. Tuomioistuimen perussääntö	3	4. Voimaantulo	12
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ...	4	LAKIEHDOTUS	13
4. Esityksen vaikutukset	7	LIITTEET	16
5. Asian valmistelu	7	1. Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 827 (1993)	16
6. Riippuvuus muista esityksistä ja kansainvälisistä sopimuksista	7	2. Kansainvälisen tuomioistuimen perussääntö ..	18

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Jugoslavian hajoamista seuranneissa sodissa on humanitaarista oikeutta ja sodan oikeussääntöjä rikottu laajemmin kuin Euroopassa koskaan toisen maailmansodan jälkeen. Kansainvälisen yhteisön vetoamukset niin sanottujen etnisten puhdistusten ja muiden siviiliväestöön kohdistuvien loukkausten lopettamiseksi ovat osoittautuneet teottomiksi. Osapuolet ovat omaksuneet siviilien terrorisoimisen keinoksi taata saavuttamiensa aluevaltausten pysyvyys.

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvosto päätti päätöslauselmallaan 771 (1992) elokuussa 1992 aloittaa järjestelmällisen tietojen keruun sotarikoksiin ja ihmisyyttä vastaan kohdistuviin rikoksiin syyllistyneiden henkilöllisyyden selvittämiseksi ja saattamiseksi vastuuseen. Lokakuussa 1992 perustettiin asiantuntijatyöryhmä keräämään ja analysoimaan valtioilta ja kansainvälisiltä järjestöiltä saatuja tietoja. Helmikuussa 1993 turvallisuusneuvosto teki päätöslauselmallaan 808 (1993) periaatepäätöksen entisen Jugoslavian alueella tehtyjä sotarikoksia ja ihmisyyttä vastaan tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen perustamisesta. Tuomioistuin perustettiin ja sen perussääntö hyväksyttiin päätöslauselmalla 827 (1993) 25 päivänä toukokuuta 1993.

Perustettu tuomioistuin on merkitykseltään historiallinen. Se on ensimmäinen kansainvälinen sotarikoksia ja ihmisyyttä vastaan kohdistettuja rikoksia tutkimaan asetettu toimielin Nürnbergin ja Tokion sotarikostuomioistuinten jälkeen. Sen asettamista voidaan myös pitää merkittävänä askeleena kohti YK:n alaisuuteen suunnitellun pysyvän kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamista.

Päätöslauselma 827 (1993) on YK:n peruskirjan 25 artiklan ja 48 artiklan 2 kappaleen nojalla Suomea sitova. Suomessa on voimassa eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annettu laki (659/67), jonka nojalla voidaan eräistä turvallisuusneuvoston päätöksiin perustuvista taloudellisista tai taloudellisuontoisista toimista säätää asetuksella. Päätöslauselmassa 827 (1993) ei kuitenkaan ole kyse tällaisista

toimista, minkä vuoksi päätöslauselman edellyttämistä toimista on säädettävä lailla.

2. Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston ja päätöslauselman asettamat, lainsäädännön alaan kuuluvat velvoitukset

2.1. Päätöslauselman 4 kappale

Päätöslauselman 827 (1993) 4 kappale velvoittaa kaikkia valtioita toimimaan täydessä yhteistyössä entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen kanssa päätöslauselman ja tuomioistuimen perussäännön mukaisesti sekä ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin päätöslauselman ja tuomioistuimen perussäännön asettamien velvoitusten täyttämiseksi. Näihin velvoitteisiin kuuluu 4 kappaleen nimenomaisen maininnan mukaan valtion velvollisuus huolehtia tuomioistuimen tekemien pyyntöjen ja päätösten toimeenpanosta perussäännön 29 artiklan mukaisesti.

2.2. Tuomioistuimen perussääntö

Kansainvälisen tuomioistuimen toimivalta. Perussäännön 1 artiklan mukaan kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluu niiden henkilöiden asettaminen syytteeseen, jotka ovat vuoden 1991 aikana tai sen jälkeen syyllistyneet kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisiin vakaviin loukkauksiin entisen Jugoslavian alueella. Näitä rikoksia ovat sodan uhrien suojelemisesta tehtyjen vuoden 1949 Geneven yleissopimusten (SopS 7 ja 8/55) vastaiset törkeät rikokset (2 artikla), sodan lakien tai tapojen loukkaukset (3 artikla), joukkotuhonta (4 artikla) ja rikokset ihmisyyttä vastaan (5 artikla).

Rikosoikeudellinen vastuu. Perussäännön 7 artiklan 1 kappale asettaa 2—5 artiklassa tarkoitettuihin tekoihin syyllistyneet luonnolliset henkilöt yksilölliseen rikosoikeudelliseen vastuuseen. Rikosoikeudellisen vastuun piiriin kuuluu myös yllytys ja avunanto sekä rikoksen

valmistelu. Artiklan 2 kappaleen mukaan syytety virallinen asema, mukaan luettuna valtiopäämiehen asema, ei ole rikosoikeudellisen vastuun poistava taikka tuomittavaa rangaistusta lieventävä peruste.

Kansallisten tuomioistuinten toimivalta. Perussäännön mukaan kansainvälisen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten toimivalta on rinnakkainen siten, että perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitettuihin tekoihin syyllistyneet henkilöt voidaan saattaa syytteeseen myös jäsenvaltioiden tuomioistuimissa (9 artiklan 1 kappale) tuomioistuinvaltion sisäisen lainsäädännön mukaisesti. Kansainvälisen tuomioistuimen toimivalta on kuitenkin siten ensisijainen, että kansainvälinen tuomioistuin voi ilmoittaa asianomaiselle valtiolle pidättävänsä itselleen asiassa yksinomaisen toimivallan (9 artiklan 2 kappale).

Non bis in idem -sääntö. Kansainvälisen tuomioistuimen antama ratkaisu on sitova jokaisessa jäsenvaltiossa siten, että kansallinen tuomioistuin ei saa tutkia asiaa, jonka kansainvälinen tuomioistuin jo on tutkinut ja ratkaissut (10 artiklan 1 kappale). Perussääntöön ei sen sijaan sisälly määräyksiä siitä, että asian vireillä olo kansainvälisessä tuomioistuimessa estäisi syytteen nostamisen samassa asiassa kansallisessa tuomioistuimessa (*lis pendens*).

Luovuttaminen rikoksen johdosta. Perussäännön 29 artiklan mukaan jäsenvaltioiden kansainväliselle tuomioistuimelle antamaan oikeusapuun kuuluu rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen (29 artiklan 2 kappaleen e kohta sekä 19 artiklan 2 kappale ja 20 artiklan 2 kappale). Perussääntöön ei ole otettu määräyksiä luovuttamisen edellytyksistä.

Todisteiden vastaanottaminen, tiedoksianto ja muu oikeusapu. Rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen lisäksi oikeusapuun kuuluu myös muu perussäännön 29 artiklan 2 kappaleessa lueteltu oikeusapu, henkilöiden tunnistaminen ja olinpaikan selvittäminen, todisteiden vastaanottaminen, asiakirjojen tiedoksianto sekä pidättäminen, vangitseminen ja säilöönnotto. Tämä artiklan 2 kappaleessa (a—d kohta) oleva luettelo ei kuitenkaan ole sanotun kappaleen nimenomaisen sanonnan mukaan tyhjenteävä, vaan jäsenvaltiot ovat velvolliset antamaan kansainväliselle tuomioistuimelle myös sellaista oikeusapua, jota ei luettelossa ole nimenomaisesti mainittu.

Todisteiden hankkiminen ja tutkinnan toimeenpano. Perussäännön 18 artiklan 2 kappaleen

mukaan kansainvälisen tuomioistuimen syyttäjällä on toimivalta kuulustella rikoksesta epäiltyjä, rikosten uhreja ja todistajia, hankkia todisteita sekä panna toimeen tutkimuksia (*on-site investigations*) valtioiden alueella. Näistä tehtävistä huolehtiessaan syyttäjä voi pyytää oikeusapua kysymyksessä olevan valtion viranomaisilta.

Vapausrangaistusten täytäntöönpano. Perussäännön 24 artiklan 1 kappaleen mukaan kansainvälinen tuomioistuin voi tuomita syytety ainoastaan vankeusrangaistukseen. Vankeusrangaistusta tuomittaessa kansainvälinen tuomioistuin ottaa huomioon entisessä Jugoslaviassa vankeusrangaistuksen tuomitsemisessa yleisesti noudatetun käytännön. Tuomittu vankeusrangaistus pannaan perussäännön 27 artiklan mukaan täytäntöön kansainvälisen tuomioistuimen osoittamassa valtiossa, joka on ilmoittanut halukkuutensa huolehtia täytäntöönpanosta. Jos tuomitun armahtaminen katsottaisiin täytäntöönpanon kestäessä aiheelliseksi täytäntöönpanovaltiossa voimassa olevan lain mukaan taikka jos hänen osaltaan voisi tulla kysymykseen vankeusrangaistuksen muuntaminen tai ehdonalaiseen vapauteen päästäminen, tulee täytäntöönpanovaltion ilmoittaa tästä kansainväliselle tuomioistuimelle. Ilmoituksen saatuaan asian ratkaisee kansainvälisen tuomioistuimen presidentti neuvoteltuaan asiasta tuomioistuimen jäsenten kanssa.

Laittomasti saadun taloudellisen hyödyn ja omaisuuden palauttaminen. Vankeusrangaistukseen tuomitsemisen lisäksi kansainvälinen tuomioistuin voi julistaa rikoksen kautta hankitun taloudellisen hyödyn tai omaisuuden menetettyksi ja palautettavaksi laillisille omistajilleen (24 artiklan 3 kappale). Perussäännössä ei ole erityisiä määräyksiä omaisuuden tai hyödyn menettämistä tai palauttamista koskevien päätösten täytäntöönpanosta, joten täytäntöönpanoon on sovellettava päätöslauselman 827 (1993) 4 kappaleen ja perussäännön 29 artiklan yleismääräyksiä kansainvälisen tuomioistuimen pyyntöjen toimeenpanosta.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Päätöslauselman ja tuomioistuimen perussäännön asettamien velvoitteiden täyttämiseksi ehdotetaan säädettäväksi erillinen laki entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittele-

vän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavustusta.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset kansainvälisen tuomioistuimen ensisijaisen toimivallan tunnustamisesta ja tuomioistuimen päätösten sitovuudesta Suomessa (3 §). Nämä säännökset vastaavat tuomioistuimen perussäännön 1 artiklan ja 9 artiklan määräyksiä, joiden mukaan tuomioistuimella on valta saattaa syytteeseen henkilöt, jotka ovat vuodesta 1991 lähtien syyllistyneet perussäännön 2—5 artiklassa määriteltyihin sotarikoksiin ja rikoksiin ihmisyyttä vastaan entisen Jugoslavian alueella. Ehdotetun 3 §:n 3 momentin mukaan laki ei kuitenkaan estäisi Suomen tuomioistuinta tutkimasta kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvaa rikosasiaa Suomen lain mukaisesti, jollei kansainvälinen tuomioistuin ilmoita pidättävänsä itselleen asiassa yksinomaista toimivaltaa. Tämän lisäksi Suomen tuomioistuimella ei olisi lakiehdotuksen mukaan valtaa tutkia asiaa, josta kansainvälinen tuomioistuin on antanut päätöksen (*non bis in idem*) taikka joka jo on pantu vireille (*lis pendens*) kansainvälisessä tuomioistuimessa (3 §:n 2 momentti).

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten toimivallan sääntelyn lisäksi lakiehdotukseen on otettu yksityiskohtaiset säännökset oikeusministeriön tehtävistä annettaessa oikeusapua kansainväliselle tuomioistuimelle ja yhteydenpidosta kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten sekä muiden viranomaisten kesken (2 §), rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja rikosasian vastaajan tai rikoksesta epäillyn kauttakulun turvaamisesta Suomen alueella (4, 5 sekä 9 §), tiedoksiannosta ja todistelusta sekä muusta kansainväliselle tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta (6 §), todisteiden hankkimisesta ja tutkimusten toimeenpanosta Suomen alueella (7 §), todistajan ja asiantuntijan velvollisuudesta saapua kuultavaksi kansainvälisessä tuomioistuimessa ja tuomioistuimelle annetun perättömän lausuman antamisen rangaistavuudesta (8 §), ennakon suorittamisesta todistajille ja asiantuntijoille (9 §), kansainvälisessä tuomioistuimessa kuultavien koskemattomuudesta ja vapaasta kauttakulusta Suomen alueen kautta (10 §), kansainvälisen tuomioistuimen tuomitseman vapausrangaistuksen täytäntöönpanosta Suomessa (11 §) sekä omaisuu-

den ja rikoksen tuottaman hyödyn menettämisestä ja palauttamisesta kansainvälisen tuomioistuimen päätöksessä määrätyn tavoin (12 §).

Lakiehdotukseen otetut säännökset oikeusavusta ja sen antamisessa noudatettavasta menettelystä eivät olisi tyhjentäviä, itsenäisiä säännöksiä. Tämän sijasta lähtökohtana on ollut, että oikeusapua annettaessa voitaisiin soveltuvien osin mahdollisimman laajalti noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä oikeusavun antamisesta rikosasioissa vieraan valtion viranomaisille.

Tämän mukaisesti rikoksen johdosta tapahtuvassa luovuttamisessa noudatettaisiin soveltuvien osin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetussa laissa (456/70) säädettyä menettelyä, jollei ehdotetussa laissa nimenomaisesti muuta säädetä. Tiedoksiannossa, todistelussa tai muussa oikeusavussa noudatettaisiin vastaavasti soveltuvien osin hallituksen esityksessä kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 61/1993 vp), jäljempänä oikeusapuesitys, ehdotetun lain kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa säännöksiä. Jos oikeusapupyyntö edellyttäisi esitutkinnan toimittamista Suomessa taikka pakkokeinojen käyttöä, olisi pyyntöä Suomessa toimeenpantaessa noudatettava esitutkintalain (449/87) ja vastaavasti pakkokeinonlain (450/87) säännöksiä, viimeksi mainitun lain säännöksiä sellaisina kuin miksi niitä on ehdotettu muutettavaksi mainitussa hallituksen esityksessä. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomitseman vapausrangaistuksen tai muun seuraamuksen täytäntöönpano tapahtuisi mainittuun oikeusapuesitykseen sisältyvän kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen pohjalta. Lisäksi kansainväliseen tuomioistuimeen kutsuilla, oikeudenkäyntiin osallistuvilla henkilöillä olisi oikeus koskemattomuuteen soveltaen vastaavasti, mitä hallituksen esityksessä laiksi oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapuksissa (HE 62/1993 vp) ehdotetaan.

Päätöslauseلمان 4 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden tulee toimia täydessä yhteistyössä tuomioistuimen kanssa. Tämän vuoksi on tuomioistuimelle annettava oikeusapu pyritty sääntelemään siten, että oikeusapua voitaisiin Suomessa antaa mahdollisimman laajalti ja mahdollisimman tehokkaasti. Lisäksi sääntelyn lähtökohtana on ollut, että oikeusapua anne-

taan YK:n toimielimelle ja tuomioistuimelle, joka on velvollinen noudattamaan asianmukaisen oikeudenkäynnin järjestämistä koskevia tuomioistuimen perussäännössä, erityisesti 21 ja 22 artiklassa vahvistettuja peruseriaatteita sekä huolehtimaan muutoinkin siitä, että ihmisoikeuksien loukkaamattomuus turvataan menettelyn kaikissa vaiheissa. Näiden tavoitteiden ja lähtökohtien pohjalta on kansainväliselle tuomioistuimelle annettava oikeusapu säännelty lakiehdotuksessa siten, että oikeusapua on annettava olennaisesti väljemmin edellytyksin kuin sisäisessä lainsäädännössä vieraan valtion viranomaisille annettavasta oikeusavusta säädetään.

Kansainväliselle tuomioistuimelle annettavan oikeusavun sääntelyn perustana on YK:n peruskirjan 48 artiklan 2 kappale, joka velvoittaa jäsenvaltioita panemaan välittömästi täytäntöön sanotun artiklan 1 kappaleessa tarkoitetut turvallisuusneuvoston päätökset toimenpiteistä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä peruskirjan 103 artikla, jonka mukaan peruskirjan velvoituksilla on etusija, jos ne olisivat ristiriidassa jäsenvaltion johonkin muuhun kansainväliseen sopimukseen perustuvien velvoitusten kanssa.

Edellä sanotun mukaisesti luovuttaminen rikoksen johdosta ehdotetaan lakiehdotuksen 4 §:ssä säänneltäväksi siten, että luovuttamisen perustaksi riittäisi sellaisenaan entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen tekemä luovuttamispyyntö ja että pyynnön täyttämistä ei voitaisi kieltäytyä. Pyyntöön suostuttaessa ei luovuttamiselle voitaisi asettaa mitään ehtoja ja myös Suomen kansalainen olisi aina luovutettava siten kuin luovuttamispyynnössä on esitetty.

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen pyynnöstä tapahtuvassa tiedoksiannossa, todisteiden hankkimisessa ja muussa tuomioistuimelle annettavassa oikeusavussa noudatettaisiin soveltuvin osin edellä mainitun kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa ehdotetun lain sekä pakkokeinolain säännöksiä (6 §). Myös tämä säännös olisi ehdottomasti Suomen tuomioistuimia ja muita viranomaisia velvoittava siten, että oikeusavun antamisesta ei voitaisi kieltäytyä edellä tarkoitettujen lakiehdotuksen 12 tai 13 §:ssä säädetyillä perusteilla.

Todisteiden hankkimiseksi kansainvälinen tuomioistuin voisi lakiehdotuksen mukaan ryh-

tyä myös itsenäisesti kuulemaan Suomen alueella todistajia sekä hankkimaan muita selvityksiä siten kuin perussäännön 18 artiklan 2 kappaleessa on määrätty (7 §). Todisteiden hankinnassa ja tutkimusten toimeenpanossa kansainvälinen tuomioistuin voisi tarvittaessa saada Suomen viranomaisilta oikeusapua lakiehdotuksen 6 §:n mukaisesti ja perussäännön 18 artiklan 2 kappaleen 2. virkkeen edellyttämien tavoin.

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen tuomitseman vapausrangaistuksen täytäntöönpano ehdotetaan säänneltäväksi siten, että Suomi olisi velvollinen kansainvälisen tuomioistuimen pyynnöstä panemaan Suomessa täytäntöön kansainvälisen tuomioistuimen tuomitseman vapausrangaistuksen (10 §). Suomi olisi velvollinen huolehtimaan pyydetystä täytäntöönpanosta siitä riippumatta, minkä valtion kansalainen tuomittu on tai missä hänellä on asuinpaikka (*habitual residence*) taikka koti-paikka (*domicile*).

Määrättäessä vapausrangaistus pantavaksi Suomessa täytäntöön olisi sovellettava mainituksessa oikeusapuesityksessä kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen säännöksiä. Vapausrangaistuksen täytäntöönpanosta päättäisi ehdotetun lain mukaisesti oikeusministeriö ja vapausrangaistus määrättäisiin täytäntöönpanotavaksi täytäntöönpanon jatkamisena antamalla tarpeelliset määräykset täytäntöönpanosta. Täytäntöönpanoon ei olisi sovellettava, mitä viimeksi mainitun lain 3 §:ssä täytäntöönpanon edellytyksistä säädetään, vaan täytäntöönpanopyyntö tulisi olemaan Suomea ehdottomasti velvoittava. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomitsema vapausrangaistus olisi siten pantava Suomessa täytäntöön siitä riippumatta, onko tuomittu tähän suostunut eikä täytäntöönpano myöskään edellyttäisi sitä, että tuomittu olisi Suomen kansalainen taikka että hänellä olisi täällä asuinpaikka.

Vapausrangaistukseen tuomitsemisen lisäksi kansainvälinen tuomioistuin voi perussäännön 24 artiklan 3 kappaleen mukaan määrätä myös rikoksen tuottaman hyödyn menetetyksi julistamisesta ja palauttamisesta. Vapausrangaistusten tapaan myös nämä päätökset olisi lakiehdotuksen mukaan pantava täytäntöön noudattaen, mitä kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanosta

annetun lain muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa säädetään menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta. Menetetyksi julistettu esine tai omaisuus olisi palautettava siten kuin pyynnössä on esitetty (11 §). Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta ja omaisuuden palauttamisesta päättäisi oikeusministeriö.

4. Esityksen vaikutukset

Lakiehdotuksen mukaisen oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset valtion talouteen voidaan olettaa vähäisiksi. Esityksellä ei ole organisaatio- eikä henkilöstövaikutuksia.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jonka jäsenenä oikeusministeriön virkamiesten lisäksi on ollut myös ulkoasiainministeriön edustaja.

6. Riippuvuus muista esityksistä ja kansainvälisistä sopimuksista

Koska lakiehdotuksessa viitataan hallituksen esityksissä kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi ja laiksi oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa ehdotettuihin lakeihin, on nämä lait saatettava voimaan viimeistään samanaikaisesti tämän lakiehdotuksen kanssa.

Lakiehdotus tarkoittaa YK:n turvallisuusneuvoston päätökseen perustuvien ja YK:n peruskirjan 25 ja 48 artiklan nojalla Suomea suoraan sitovien velvoitusten täyttämistä 48 artiklan 2 kappaleen mukaisesti. Peruskirjan velvoituksilla on 103 artiklan mukaan etusija muihin valtiosopimuksiin perustuviin velvoitteisiin nähden.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälään on otettu viittaussäännös turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 827 (1993) sekä päätöslauselmalla hyväksytyyn entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen perussääntöön. Päätöslauselman taustaa ja sen oikeudellista perustaa on selostettu YK:n pääsihteerin 3 päivältä toukokuuta 1993 päivätyssä raportissa (S/25704), johon sisältyy myös artiklakohtainen selostus kansainvälisen tuomioistuimen perussäännöstä sekä raportin liitteeksi otettu tuomioistuimen perussääntö.

Pykälän 1—4 kohtaan on otettu luettelo niistä asiakokonaisuuksista, joita lakiehdotuksen säännökset koskevat. Näitä kysymyksiä koskevat keskeisimmät säännökset sisältyvät lakiehdotuksen 3—6, 11 ja 12 §:ään. Näihin perussäännöksiin liittyvät lisäksi säännökset oikeusministeriön tehtävistä yhteistoiminnassa ja yhteydenpitojärjestyksestä (2 §), kansainvälisen tuomioistuimen Suomen alueella toimitta-

mista selvityksistä ja tutkimuksista (7 §), todistajien ja asiantuntijoiden velvollisuudesta saapua kuultaviksi kansainväliseen tuomioistuimeen sekä todistajien ja asiantuntijoiden niskoittelusta ja perättömän lausuman antamisesta (8 §), ennakon suorittamisesta Suomesta kansainväliseen tuomioistuimeen kuultavaksi kutsutulle todistajalle tai asiantuntijalle (9 §) sekä kansainväliseen tuomioistuimeen kuultavaksi kutsuttujen oikeudesta vapaaseen kaultakulkuun ja koskemattomuuteen Suomen alueella (10 §).

2 §. *Oikeusministeriön tehtävät yhteistoiminnassa ja oikeusapua annettaessa.* Tuomioistuimen perussäännön 29 artiklassa, joka koskee yhteistoimintaa tuomioistuimen kanssa ja oikeusavun antamista, ei ole lähemmin määrätty, miten jäsenvaltioiden tulee nämä kysymykset päätöslauselmaa toimeenpantaessa järjestää. Kysymyksen sääntely jää siten kunkin jäsenvaltion sisäisen lainsäädännön varaan. Tämän pohjalta pykälässä ehdotetaan, että Suomen viranomaisten yhteydenpito ja kansainväliselle tuomioistuimelle annettava oikeusapu säännel-

täisiin noudattaen olennaisesti samoja periaatteita kuin ehdotetussa laissa kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa.

Ehdotetun 1 momentin mukaan yhteistoinnasta ja pyyntöjen vastaanottamisesta sekä täyttämisestä huolehtisi ensi sijassa oikeusministeriö. Pykälän 2 momentin mukaan oikeusministeriö huolehtisi myös vastausten, selvitysten ja ilmoitusten lähettämisestä kansainväliselle tuomioistuimelle. Tämä järjestelmä ei kuitenkaan olisi yksinomainen, vaan tuomioistuin voisi 3 momentin mukaan pitää myös suoraan yhteyttä Suomen viranomaisiin ilman oikeusministeriön välitystä tai pyytää, että Suomen viranomaiset toimittaisivat pyydetty selvitykset tai vastaukset suoraan kansainväliselle tuomioistuimelle, taikka pitää yhteyttä diplomaattista tietä. Tämän lisäksi lakiehdotus ei myöskään estäisi kansainvälisen tuomioistuimen yhteistyötä kansainvälisen rikospoliisijärjestön (*Interpol*) välityksellä siinä laajuudessa kuin tällainen yhteistyö saattaisi kuulua poliisijärjestön toimivaltaan.

3 §. *Kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten toimivalta ja kansainvälisen tuomioistuimen päätösten sitovuus Suomessa.* Pykälän 1 momentin mukaan kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluisivat päätöslauselman 2 kappaleen ja perussäännön 1 artiklan mukaisesti entisen Jugoslavian alueella tehdyt, perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitetut sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan.

Tuomioistuimen perussäännön mukaan sen toimivaltaan kuuluvat kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vakavat loukkaukset. Nämä rikokset on Suomen lain mukaan yleensä katsottava rikoslain 13 luvun mukaisiksi sotarikoksiksi, ihmisoikeuksien loukkaamisiksi tai joukkotuhonnaksi. Perussäännön 5 artiklan rikosluettelossa on mainittu myös eräitä tekoja, jotka voitaisiin Suomen lain mukaan yksittäistapauksessa katsoa muuksi kuin rikoslain 13 luvussa kriminalisoiduksi rikokseksi, kuten murhaksi, laittomaksi vangitsemiseksi tai väkisinmakaamiseksi. Lisäksi tuomioistuimen toimivalta ulottuu 5 artiklan mukaan myös ”muihin epäinhimillisiin tekoihin”. Myöskään perussäännön 3 artiklaan sisältyvä sodan lakien ja tapojen loukkaamisten luettelo ei artiklan nimenomaisen maininnan mukaan ole tyhjennävä. Tämän vuoksi kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaa määriteltäessä ei ole viitattu Suomen lainsäädäntöön vaan tuomioistuimen perussäännön 2—5 artiklaan.

Entisen Jugoslavian alueella tarkoitetaan entisen Jugoslavian sosialistisen liittotasavallan maa-alueita, ilmatilaa ja aluevesiä. Perussäännössä ei ole lähemmin täsmennetty, milloin rikos on katsottava tehdyksi entisen Jugoslavian alueella, joten tämä kysymys jää viime kädessä kansainvälisen tuomioistuimen harkintaan. Voitaneen kuitenkin pitää varsin todennäköisenä, ettei tuomioistuin tule tulkitsemaan omaa toimivaltaansa niin ahtaasti, että sen toimivaltaan kuuluisivat ainoastaan ne tapaukset, joissa rikollinen teko on tehty entisen Jugoslavian alueella, vaan että tuomioistuin saattaa ottaa tutkittavakseen myös sellaiset teot, jotka on tehty sanotun alueen ulkopuolella, mutta joiden seuraukset ovat ilmenneet sanotulla alueella, esimerkiksi 4 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettu julkinen yllyttäminen joukkotuhontaan.

Kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 10 artiklan 1 kappaleen mukaan jäsenvaltion tuomioistuin ei saa tutkia rikosasiaa, jos kansainvälinen tuomioistuin on jo tutkinut samaa rikosta koskevan asian. Tämän mukaisesti ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi, että Suomen tuomioistuin ei saa tutkia sellaista perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitettua rikosasiaa, josta kansainvälinen tuomioistuin on antanut päätöksen (*non bis in idem*). Tämä uuden oikeudenkäynnin estävä vaikutus ulottuu sekä sellaisiin kansainvälisen tuomioistuimen päätöksiin, joilla syytetty on tuomittu rangaistukseen, että myös vapauttaviin päätöksiin. Lisäksi on otettava huomioon, että perussäännön 9 artiklan 2 kappaleen mukaan kansainvälinen tuomioistuin voi rikosasian ollessa vireillä kansallisessa tuomioistuimessa pyytää tätä pidättäytymään tuomiovaltansa käyttämisestä ja siten pidättää itselleen asiassa yksinomaisen toimivallan. Tätä määräystä silmällä pitäen on pykälän 2 momentissa ehdotettu säädettäväksi, että myöskään rikosasiaa, joka on vireillä kansainvälisessä tuomioistuimessa, ei saa tutkia Suomen tuomioistuimessa (*lis pendens*). Asian olisi katsottava tulleen vireille kansainvälisessä tuomioistuimessa silloin, kun tuomioistuimen syyttäjä on perussäännön 18 artiklan 4 kappaleen mukaisesti jättänyt syytekirjelmän tuomioistuimelle.

Kansainvälisen tuomioistuimen 1 momentissa säädetty toimivalta ei kuitenkaan olisi yksinomainen, vaan Suomen tuomioistuimilla tulisi 3 momentin mukaan olemaan kansainväliseen tuomioistuimeen nähden rinnakkainen toi-

mivalta tutkia sellainen rikosasia, joka Suomen rikoslain 1 luvun mukaan kuuluu Suomen tuomioistuimen toimivaltaan ja jossa on kysymys jostakin perussäännön 2—5 artiklan tarkoittamasta rikoksesta. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että asiaa ei ole jo tutkittu kansainvälisessä tuomioistuimessa ja että se ei myöskään ole siellä vireillä. Rikosasia tutkittaisiin tällöin soveltaen Suomen voimassa olevaa rikosoikeutta ja myös oikeudenkäyntimenettelyyn sekä asiassa tuomittujen seuraamusten täytäntöönpanoon olisi sovellettava sellaisenaan Suomen voimassa olevaa oikeutta.

4 §. *Luovuttaminen rikoksen johdosta.* Pykälän 1 momentin mukaan Suomi olisi velvollinen noudattamaan entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen tekemää luovuttamispyyntöä siten kuin yleisperusteluissa on selostettu. Luovuttamispyynnön perustaksi on hyväksyttävä sellaisenaan kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 19 artiklan 2 kappaleen mukaisesti antama vangitsemismääräys (*warrant*) eikä luovuttamisen osalta olisi sovellettava, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetussa laissa on luovuttamisen esteistä tai edellytyksistä säädetään eikä luovuttamiseen suostuttaessa voitaisi luovuttamiselle asettaa ehtoja.

Luovuttamispyyntö voitaisiin tehdä Suomalle joko diplomaattista tietä, kuten rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain 13 §:n 1 momentissa säädetään, tai noudattaen jotain muuta, lakiehdotuksen 2 §:ssä säädettyä yhteydenpitomenettelyä. Luovuttamisesta päättäisi oikeusministeriö. Pykälän 2 momentin mukaan luovuttamisen menettelyn osalta olisi muutoinkin soveltuvin osin noudatettava rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain 13—24 §:n sekä 31 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä.

5 §. *Säilöönotto kauttakulun turvaamiseksi.* Pykälän mukaan vieraasta valtiosta kansainvälisessä tuomioistuimessa kuultavaksi kutsuttu vastaaja tai rikoksesta epäilty voitaisiin ottaa säilöön Suomen alueen kautta tapahtuvan kauttakulun turvaamiseksi noudattaen niitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain 19 ja 20 §:n säännöksiä, jotka koskevat säilöön ottamista ja säilössä pitämistä luovuttamisen varmistamiseksi. Säilöönotto voitulla kysymykseen sekä silloin, kun kysymyksessä oleva henkilö on pääätetty luovuttaa asianomaisesta vieraasta valtiosta kansainväliselle

tuomioistuimelle, että myös silloin, kun vastaajana kuultava vapaaehtoisesti saapuu kansainväliseen tuomioistuimeen. Säännönmukaisissa tapauksissa säilöönottoon ryhdytään ehdotetun pykälän nojalla lähinnä silloin, kun kysymyksessä on rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen Suomen alueen kautta ja luovuttamisesta päättänyt vieras valtio tai kansainvälinen tuomioistuin on pyytänyt tätä toimenpidettä kauttakulun varmistamiseksi. Suomen viranomaiset voisivat kuitenkin myös oma-aloitteisesti ryhtyä säilöönottoon.

6 §. *Tiedoksianto, todistelu ja muu oikeusapu.* Pykälä vastaa kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 29 artiklan 1 kappaleen yleisvelvoitetta antaa oikeusapua sekä sanotun artiklan 2 kappaleen a—d kohdan määräyksiä oikeusavun muodoista. Kuten rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen osalta on laita, myös tämä säännös velvoittaa ehdottomasti Suomen viranomaisia antamaan oikeusapua siten kuin sitä on pyydetty. Oikeusavun antamisesta ei siis voida kieltäytyä esimerkiksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa koskevan lakiehdotuksen 12 ja 13 §:ssä säädettyillä perusteilla. Oikeusapua annettaisiin noudattaen muutoin soveltuvilta osin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa koskevan lakiehdotuksen säännöksiä.

Jos oikeusapupyynnön toimeenpano edellyttäisi pakkokeinojen käyttöä, voitaisiin niitä käyttää pakkokeinolaissa säädettyin edellytyksin ja sanotun lain mukaisessa järjestyksessä. Kansainvälisen tuomioistuimen tekemän oikeusapupyynnön johdosta voitaisiin myös omaisuutta panna hukkaamiskiellon alaiseksi tai vakuustakavarikkoon sekä takavarikoida esine tai asiakirja noudattaen soveltuvin osin, mitä vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä toimeenpantavasta hukkaamiskiellosta, vakuustakavarikosta ja takavarikosta pakkokeinolaan muuttamista koskevan lakiehdotuksen 3 luvun 6 a §:ssä ja 4 luvun 15 a §:ssä ehdotetaan.

7 §. *Todisteiden hankkiminen ja tutkimusten toimeenpano Suomen alueella.* Kansainvälinen tuomioistuin voi hankkia käyttöönsä tarpeellisia todisteita ja selvityksiä joko pyytämällä tässä tarkoituksessa perussäännön 29 artiklan mukaisesti oikeusapua jäsenvaltioilta taikka siten, että kansainvälisen tuomioistuimen syyttäjä panee toimeen itsenäisiä paikallisista viranomaisista riippumattomia tutkimuksia 18 artiklan 2 kappaleen mukaisesti (*on-site investiga-*

tions) asianomaisen valtion alueella. Tämän mukaisesti ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että edellä tarkoitettuja tutkimuksia voidaan panna toimeen myös Suomen alueella sekä että tällaisten tutkimusten yhteydessä kansainvälisellä tuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada Suomen viranomaisilta oikeusapua. Myös näitä tutkimuksia varten annettavaan oikeusapuun on sovellettava lakiehdotuksen 6 §:n säännöksiä sekä 2 §:n säännöksiä yhteydenpitojärjestyksestä. Suomessa mahdollisesti toimeenpantavissa tutkimuksissa kansainvälisen tuomioistuimen edustajat voisivat siten pyytää oikeusapua myös suoraan lähimmiltä paikallisilta toimivaltaisilta viranomaisilta.

8 §. *Todistajan ja asiantuntijan velvollisuudet.* Oikeusapuun saattaa kuulua myös kansainväliseen tuomioistuimeen kuultaviksi kutsutuille todistajille tai asiantuntijoille annettujen kutsujen tiedoksiannosta huolehtiminen perussäännön 29 artiklan 2 kappaleen c kohdan mukaisesti. Kutsujen tiedoksiannosta Suomessa huolehtisi käräjäoikeus.

Perussääntö ei aseta jäsenvaltiolle nimenomaista velvoitusta huolehtia siitä, että kuultavaksi kutsutut todistajat tai asiantuntijat olisivat pyynnön vastaanottaneessa valtiossa velvolliset noudattamaan kutsua. Jotta tällaisten kutsujen toimeenpano muodostuisi riittävän tehokkaaksi, ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että jokainen, jolle Suomessa on annettu tiedoksi kutsu saapua kuultavaksi todistajana tai asiantuntijana kansainväliseen tuomioistuimeen, olisi velvollinen noudattamaan kutsua. Todistajan tai asiantuntijan saapumisvelvollisuuden perustaisi vain se seikka, että kutsu on annettu Suomessa tiedoksi eikä merkitystä olisi sillä, onko esimerkiksi kutsutulla asuinpaikkansa tai kansalaisuutensa perusteella yhteys Suomeen. Todistajalle ja asiantuntijalle asetettuun saapumisvelvollisuuteen liittyy myös ehdotettu 9 §:n säännös, jonka mukaan kuultavaksi kutsutulla olisi oikeus pyynnöstä saada ennakkoa matkasta aiheutuvien kulujen korvaukseksi.

Kutsun noudattamatta jättämisen johdosta kutsuttu voitaisiin ehdotetun 2 momentin mukaan tuomita sakkoon, minkä lisäksi hänet voitaisiin uhkasakolla tai vankeudella velvoittaa täyttämään velvollisuutensa. Kutsuttua ei sen sijaan voitaisi pakkotoimenpitein viedä Suomesta kansainväliseen tuomioistuimeen.

Perättömän lausuman antaminen todistajana tai asiantuntijana kansainvälisessä tuomiois-

tuimessa ehdotetaan 3 momentissa säädettäväksi rangaistavaksi rikoslain 17 luvun 1 §:n mukaisesti.

Asia, joka koskee todistajan tai asiantuntijan niskoittelua tai perättömän lausuman antamista voitaisiin kuitenkin Suomessa panna vireille ainoastaan kansainvälisen tuomioistuimen ilmoituksesta ja oikeusministeriön määräyksestä. Pykälän 4 momentin mukaan asia käsiteltäisiin virallisen syyttäjän vaatimuksesta syytetyn asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa.

9 §. *Ennakon suorittaminen.* Kuten 8 §:n perusteluissa on todettu, saapumisvelvollisuuden asettaminen kansainväliseen tuomioistuimeen kuultavaksi kutsutulle todistajalle tai asiantuntijalle edellyttää sitä, että kutsutulla on pyynnöstä oikeus saada valtion varoista ennakkoa saapumisesta aiheutuvien kulujen korvaukseksi. Tämän mukaisesti ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että kutsutulla on oikeus pyynnöstä saada ennakkoa valtion varoista. Ennakon myöntämisessä noudatettava menettely ehdotetaan säänneltäväksi noudattaen vastaavilta osin sitä järjestelmää, joka on tarkoitus saattaa voimaan kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevan uuden lainsäädännön voimaansaattamisen yhteydessä.

10 §. *Kuultavien koskemattomuus ja vapaa kauttakulku.* Kansainväliseen tuomioistuimeen vieraasta valtiosta kuultaviksi kutsuttujen koskemattomuus (*sauf-conduit*) Suomen alueella ehdotetaan 1 momentissa säänneltäväksi noudattaen vastaavilta osilta, mitä Suomessa tapahtuvaan oikeudenkäyntiin kutsuttujen henkilöiden koskemattomuudesta säädettäisiin ehdotetussa laissa oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa. Pykälän 2 momentin mukaan vapaalle kauttakululle ja koskemattomuudelle ei ehdoteta säädettäväksi mitään kiinteätä määräaikaa, vaan koskemattomuus tulisi olemaan voimassa kauttakulun järjestämiseen tarvittavan ajan.

11 §. *Vapausrangaistuksen täytäntöönpano Suomessa.* Kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 24 artiklan 1 kappaleen mukaan tuomioistuin voi tuomita syytetyn vankeusrangaistukseen. Perussäännön 27 artiklan mukaan vankeusrangaistuksen täytäntöönpano tapahtuu valtiossa, jonka tuomioistuin osoittaa täytäntöönpanovaltioksi niiden valtioiden luettelosta, jotka ovat ilmoittaneet YK:n turvalli-

suusneuvostolle olevansa valmiit huolehtimaan täytäntöönpanosta.

Tämän mukaisesti ehdotetaan pykälässä säädettyväksi, että kansainvälisen tuomioistuimen tuomitsema vankeusrangaistus olisi tuomioistuimen pyynnöstä pantava täytäntöön kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen mukaisessa järjestyksessä. Pykälän 1 momentin mukaan seuraamuksen täytäntöönpanoon ei kuitenkaan olisi sovellettava, mitä ehdotetun lain 3 §:ssä säädetään. Tuomittu vankeusrangaistus olisi siten pantava Suomessa täytäntöön, vaikka tuomittu ei olisi Suomen kansalainen tai hänellä ei olisi täällä asuinpaikkaa, eikä täytäntöönpano edellyttäisi, että tuomittu olisi tähän suostunut.

Täytäntöönpanosta päättäisi oikeusministeriö, jonka olisi määrättävä edellä mainitun lain 7 §:n nojalla, että tuomio pannaan perussäännön 27 artiklan mukaisesti täytäntöön Suomen lain mukaisena vankeusrangaistuksena.

Perussäännön 28 artiklan edellyttämien tavoin ehdotetaan 3 momentissa säädettyväksi, että tuomitun armahtamisesta ja ehdonalaiseen vapauteen päästämistä päättäisi kansainvälinen tuomioistuin. Ehdotettu säännös rajoittaisi näin ollen hallitusmuodon 29 §:n mukaan tasavallan presidentille kuuluvaa armahdusvaltaa.

Jos tuomittu Suomen lain mukaan voitaisiin päästää ehdonalaiseen vapauteen taikka jos tuomitun armahtaminen saattaisi esimerkiksi terveydellisistä syistä olevan perusteltua, olisi oikeusministeriön asiana tehdä pyyntö ehdonalaiseen vapauteen päästämistä tai armahtamisesta kansainväliselle tuomioistuimelle siten kuin perussäännön 28 artiklassa on edellytetty.

12 §. *Omaisuuksien ja rikoksen tuottaman hyödyn palauttaminen.* Kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 24 artiklan 3 kappaleen mukaan tuomioistuin voi vankeusrangaistukseen tuomitsemisen lisäksi myös päättää rikoksen kautta saadun omaisuuden tai hyödyn palauttamisesta laillisille omistajilleen. Päätöslauselmalla 827 (1993) hyväksytyyn YK:n pääsihteerin raportin (S/25704) 114 kappaleen mukaan tällaiset päätökset saattaisivat ilmeisesti olla joko menettämisseuraamuksien luontoisia, jolloin rikoksentehtäjälle kuuluva esine, esineen arvo tai rikoksen tuottama hyöty tuomittaisiin menetetyksi ja määrättäisiin palautettavaksi taikka oikeusapupyynnöksi, joissa pyydetäisiin laillisen omistajan tai muun oikeuden haltijan

rikoksen kautta menettämän omaisuuden palauttamista.

Silloin kun päätös olisi luonnehdittavissa edellä tarkoitettuna kaltaiseksi menettämisseuraamukseksi, johon liittyisi määräys menetetyksi julistetun omaisuuden palauttamisesta, olisi tällainen päätös ehdotetun 1 momentin mukaan pantava täytäntöön siinä järjestyksessä kuin kansainvälisestä yhteistoiminnasta vapausrangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa ehdotetaan. Täytäntöönpanosta Suomessa päättäisi oikeusministeriö ja täytäntöönpano tapahtuisi joko päättämällä täytäntöönpanon jatkamisesta siten kuin ehdotetun lain 7 §:n 2 momentissa säädetään taikka ryhtymällä toimenpiteisiin kansainvälisen tuomioistuimen määräämän menettämisseuraamuksen muuttamiseksi Suomessa täytäntöön pantavaksi menettämisseuraamukseksi siten kuin ehdotetun lain 6 §:n 2 kohdassa ja 8—4 §:ssä säädetään. Jos menettämisseuraamukseen samalla liittyisi tuomioistuimen määräys menetetyksi julistetun omaisuuden palauttamisesta, päättäisi oikeusministeriö ehdotetun 2 momentin mukaan myös tämän määräyksen täytäntöönpanosta.

Lakiehdotukseen ei ole otettu nimenomaisia erityissäännöksiä sellaisten edellä mainittujen kansainvälisen tuomioistuimen päätösten tai pyyntöjen toimeenpanosta, joissa on ainoastaan pyydetty Suomen viranomaisia huolehtimaan rikoksen johdosta lailliselta omistajaltaan pois joutuneen omaisuuden palauttamisesta. Tällaiset pyynnöt voitaisiin kuitenkin täyttää noudattaen kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa ehdotetun lain sekä pakkokeinolain säännöksiä siten kuin ehdotetaan 6 §:ssä. Tarvittaessa pyyntöä toimeenpantaessa voitaisiin siten panna Suomessa toimeen kotietsintä omaisuuden löytämiseksi, ottaa omaisuus haltuun ja päättää esineen takavarikoimisesta pakkokeinoin mukaisesti.

13 §. *Tarkemmat säännökset.* Ehdotetun 13 §:n mukaan lain soveltamisesta ja täytäntöönpanosta voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä asetuksella. Koska kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevan uuden lainsäädännön voimaansaattamisen yhteydessä on tarkoitus säännellä kansainvälisen rikosoikeusavun antamista koskevat käytännön kysymykset verrattain yksityiskohtaisin asetustasoisin säännöksin, ei pykälässä tarkoitettua asetuksen säätäminen todennäköisesti tule olemaan tarpeen. Tarkempien säännösten antaminen asetuksella

saattaa kuitenkin tulla tarpeelliseksi sen jälkeen kun kansainvälinen tuomioistuin on vahvistanut itselleen yksityiskohtaiset oikeudenkäyntimenettelyä ja todistelua koskevat säännöt perussäännön 15 artiklan mukaisesti.

14 §. *Voimaantulo.* Lakia valmisteltaessa on edellytetty, että laki tulisi voimaan kansainvälisen tuomioistuimen aloittaessa toimintansa 1 päivänä tammikuuta 1994.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempien säännösten antamista asetuksella on selostettu edellä 13 §:n yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa koskevan lakiehdotuksen 29 §:n mukaan oikeusministeriöllä olisi valta antaa tarkempia määräyksiä kansainvälisen oikeusavun antamisesta rikosasioissa.

3. Säättämisjärjestys

Ehdotus laiksi entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta on käsiteltävä perustuslain säätämisjärjestyksessä seuraavista syistä:

Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan Suomen olisi suostuttava kansainvälisen tuomioistuimen tekemään rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan pyyntöön myös silloin, kun luovutettavaksi pyydetty on Suomen kansalainen. Lisäksi lakiehdotuksen 8 §:n mukaan todistajaksi tai asiantuntijaksi kansainväliseen tuomioistuimeen kutsuttu olisi velvollinen noudattamaan kutsua myös silloin, kun kutsuttu on Suomen kansalainen. Nämä ehdotetut säännökset ovat ristiriidassa hallitusmuodon 7 §:n kanssa, jonka mukaan Suomen kansalaisella on oikeus oleskella omassa maassa. Perustuslain säätämisjärjestyksen tekee erityisen perustelluksi se, että luovuttaminen mahdollistaa Suomen kansalaisen tuomitsemisen rikoksen tekemisen jälkeen perustetussa erikoistuomioistuimessa, mikä saattaa olla ristiriidassa hallitusmuodon 13 §:n ja 60 §:n 2 momentin ilmentämän periaatteen kanssa.

Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan kansainvälisellä tuomioistuimella olisi oikeus panna itsenäisesti Suomen alueella toimeen tutkimuksia ja selvityksiä ja siten käyttää Suomen alueella toimeenpanovaltaa, mikä rajoittaa hallitusmuodon 1 ja 2 §:n mukaan Suomelle kuuluvaa täysivaltaisuutta.

Lakiehdotuksen 11 §:n mukaan kansainvälisen tuomioistuimen vapausrajaistukseen tuomitseman henkilön armahtamisesta päättäisi kansainvälinen tuomioistuin myös silloin, kun täytäntöönpano tapahtuu Suomessa. Tämä säännös on ristiriidassa hallitusmuodon 29 §:n kanssa, jonka mukaan tasavallan presidentti voi yksityisissä tapauksissa armoa antamalla kumota rangaistuksen tai lieventää sitä.

Näiden ehdotettujen säännösten lisäksi voitaisiin perustuslain säätämisjärjestyksen noudattaminen mahdollisesti katsoa aiheelliseksi myös sen johdosta, että lakiehdotuksen 3 §:ssä tunnustetaan kansainvälisen tuomioistuimen ensisijainen toimivalta rikosasioissa sillä tavoin, että kansainvälinen tuomioistuin voisi pidättää itselleen yksinomaisen toimivallan myös Suomen tuomioistuimessa jo vireillä olevassa rikosasiassa, jonka käsittely rikoslain 1 luvun mukaan muutoin kuuluisi Suomen tuomioistuimen toimivaltaan. Toisaalta on otettava huomioon, että vakiintuneen käsityksen mukaan Suomen tuomioistuinten toimivaltaa rikosasioissa voitaisiin rajoittaa tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä esimerkiksi siten, että Suomen tuomioistuinten toimivaltaan ei kuuluisi tutkia rikosta, joka on tehty Suomen alueen ulkopuolella (*alueperiaate*).

Säättämisjärjestykseen voidaan lopuksi katsoa vaikuttavan myös sen, että kansainvälinen tuomioistuin voi perussäännön 7 artiklan 2 kappaleen mukaisesti kohdistaa rikosoikeudellisen vastuun valtion ylimpään johtoon kuuluviin henkilöihin perustuslain säännöksistä poikkeavalla tavalla.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:ssä määrätyllä tavalla, säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen perustamista koskevaan Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 827 (1993) ja päätöslauselmalla hyväksyttyyn kansainvälisen tuomioistuimen perussääntöön perustuvien velvoitusten täyttämiseksi tässä laissa säädetään:

1) kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten toimivallasta;

2) kansainvälisen tuomioistuimen päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa;

3) rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvassa asiassa; sekä

4) muusta kansainvälisestä oikeusavusta ja yhteistoiminnasta kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten sekä muiden toimivaltaisten viranomaisten kesken.

2 §

Oikeusministeriön tehtävät yhteistoiminnassa ja oikeusapua annettaessa

Oikeusministeriö ottaa vastaan kansainvälisen tuomioistuimen tekemät pyynnöt ja ilmoitukset, jotka koskevat tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvan rikosasian käsittelyä, mukaan luettuna pyynnöt rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja kansainvälisen tuomioistuimen antamien päätösten täytäntöönpanosta, sekä huolehtii joko itse tai toimivaltaisten tuomioistuinten taikka muiden toimivaltaisten viranomaisten välityksellä pyyntöjen toimeenpanosta.

Kansainväliselle tuomioistuimelle lähetettävät vastaukset, selvitykset ja ilmoitukset toimitetaan tuomioistuimelle oikeusministeriön välityksellä myös silloin, kun oikeusministeriö ei itse ole huolehtinut pyynnön toimeenpanosta, jollei kansainvälisen tuomioistuimen pyynnöstä muuta johdu.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei estä

kansainvälistä tuomioistuinta pitämästä suoraan yhteyttä Suomen toimivaltaisiin viranomaisiin taikka yhteydenpitoa diplomaattista tietä tai kansainvälisen rikospoliisijärjestön (*Interpol*) välityksellä.

3 §

Kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten toimivalta ja kansainvälisen tuomioistuimen päätösten sitovuus Suomessa

Rikosasiat, jotka koskevat entisen Jugoslavian alueella 31 päivän joulukuuta 1990 jälkeen tehtyjä, kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitettuja törkeitä rikoksia sodan uhrien suojelemisesta tehtyjä vuoden 1949 Geneven yleissopimuksia (SopS 7 ja 8/55) vastaan, sodan lakien ja tapojen loukkauksia sekä joukkotuhontaa ja rikoksia ihmisyyttä vastaan, kuuluvat kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaan siten kuin perussäännön 6—10 artiklassa määrätään.

Asiaa, joka on vireillä kansainvälisessä tuomioistuimessa tai josta tuomioistuin on antanut päätöksen, ei saa tutkia Suomen tuomioistuimessa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan estä Suomen tuomioistuinta tutkimasta rikosasiaa Suomen lain mukaisesti ja noudattaen Suomen laissa säädettyä menettelyä, jollei kansainvälinen tuomioistuin ennen asian vireilletuloa tai sen jälkeen ole perussäännön 9 artiklan 2 kappaleen mukaisesti ilmoittanut pidättävänsä itselleen asiassa yksinomaista toimivaltaa.

4 §

Luovuttaminen rikoksen johdosta

Suomessa oleva henkilö, jonka epäillään syyllistyneen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai jonka kansainvälinen tuomioistuin on tuominnut vapausrangaistukseen, on kansainvälisen tuomioistuimen pyynnöstä luovutettava tuomioistuimelle siten kuin pyynnössä on esitetty.

Luovuttamisessa noudatettavasta menettelystä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetussa laissa (456/70) säädetään.

5 §

Säilöönotto kauttakulun turvaamiseksi

Kansainvälisen tuomioistuimen vieraasta valtiosta kansainvälisessä tuomioistuimessa kuultavaksi kutsuma vastaaja tai rikoksesta epäilty voidaan Suomen alueen kautta tapahtuvan kauttakulun turvaamiseksi ottaa säilöön siten kuin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain 19 ja 20 §:ssä säädetään.

6 §

Tiedoksianto, todistelu ja muu oikeusapu

Suomen tuomioistuimet ja muut toimivaltaiset viranomaiset ovat velvolliset antamaan kansainvälisen tuomioistuimen pyytämää oikeusapua kutsujen, haasteiden, päätösten ja muiden asiakirjojen tiedoksiannossa, todistajien ja asiantuntijoiden kuulemisessa sekä muiden todisteiden hankkimisessa samoin kuin antamaan muuta oikeusapua kansainvälisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvan rikosasian käsitte-lyä varten.

Oikeusapua on annettava noudattaen soveltuvin osin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa säädettyä menettelyä, jollei pyynnöstä muuta johdu. Oikeusapua annettaessa voidaan käyttää pakkokeinoja siten kuin pakkokeinolaissa säädetään.

7 §

Todisteiden hankkiminen ja tutkimusten toimeenpano Suomen alueella

Kansainvälisellä tuomioistuimella on oikeus Suomen alueella kuulla rikoksesta epäiltyjä, todistajia ja rikoksen uhreja, panna toimeen tutkimuksia ja selvityksiä sekä saada tätä varten oikeusapua Suomen tuomioistuimilta ja muilta toimivaltaisilta viranomaisilta siten kuin 6 §:ssä säädetään.

8 §

Todistajan ja asiantuntijan velvollisuudet

Todistaja tai asiantuntija, jolle on Suomessa

annettu tiedoksi kansainvälisen tuomioistuimen kutsu saapua kuultavaksi kansainvälisessä tuomioistuimessa, on velvollinen noudattamaan kutsua.

Jos kansainväliseen tuomioistuimeen 1 momentin mukaisesti kuultavaksi kutsuttu todistaja jää ilman laillista estettä tuomioistuimeen saapumatta, poistuu luvatta taikka kieltäytyy vannomasta todistajanvalaa tai antamasta todistajanvakuutusta taikka kieltäytyy todistamasta tai kysymykseen vastaamasta, hänet on tuomittava sakkoon ja tarvittaessa määrättävä uhkasakolla tai vankeudella täyttämään velvollisuutensa siten kuin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 36 ja 37 §:ssä säädetään.

Todistaja tai asiantuntija, joka kansainvälisessä tuomioistuimessa kuultaessa on antanut perättömän lausuman tai ilman laillista syytä salannut jotain, joka hänen tietensä olisi asiaa valaissut, on tuomittava rangaistukseen perättömästä lausumasta siten kuin rikoslain 17 luvun 1 §:ssä säädetään.

Todistajan tai asiantuntijan niskoittelua tai perättömän lausuman antamista koskevan asian panee kansainvälisen tuomioistuimen ilmoituksesta ja oikeusministeriön määräyksestä viereille virallinen syyttäjä syytetyn asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa.

9 §

Ennakon suorittaminen

Todistajalle tai asiantuntijalle, joka on Suomesta kutsuttu kuultavaksi kansainväliseen tuomioistuimeen, on pyynnöstä suoritettava ennakkoa noudattaen soveltuvalta osin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/72) ennakosta säädetään.

Ennakon suorittamista koskeva pyyntö on tehtävä sille kärjäoikeudelle, joka on huolehtinut kutsun tiedoksiannosta todistajalle tai asiantuntijalle. Ennakon myöntämisestä päättää oikeusministeriö kärjäoikeuden esityksestä.

Suoritettu ennako voidaan periä takaisin ainoastaan todistajalta tai asiantuntijalta, joka jää tuomioistuimeen saapumatta taikka muutoin jättää täyttämättä sen, jota varten hänet on kutsuttu kuultavaksi. Ennakon takaisinperinnästä päättää 2 momentissa tarkoitettu kärjäoikeus oikeusministeriön esityksestä.

10 §

Kuultavien koskemattomuus ja vapaa kauttakulku

Todistajalla, asiantuntijalla ja asianosaisella sekä muulla henkilöllä, jonka kansainvälinen tuomioistuin on kutsunut vieraasta valtiosta kuultavaksi kansainvälisessä tuomioistuimessa, on Suomen alueella oikeus vapaaseen kauttakulkuun ja oikeus koskemattomuuteen noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa annetussa laissa säädetään. Kansainvälisen tuomioistuimen kutsuma vastaaja ja rikoksesta epäilty voidaan kuitenkin ottaa säilöön siten kuin 5 §:ssä säädetään.

Oikeus vapaaseen kauttakulkuun ja koskemattomuuteen on voimassa sen ajan, joka kauttakulun asianmukaisen järjestämisen kannalta on tarpeen.

11 §

Vapausrangaistuksen täytäntöönpano Suomessa

Kansainvälisen tuomioistuimen määräämä vapaudenmenetystä tarkoittava seuraamus on kansainvälisen tuomioistuimen pyynnöstä pantava täytäntöön Suomessa siten kuin kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (21/87) säädetään. Seuraamuksen täytäntöönpanoon ei sovelleta, mitä täytäntöönpanon edellytyksistä sanotun lain 3 §:ssä säädetään.

Seuraamuksen täytäntöönpano määrätään tapahtuvaksi antamalla tarpeelliset määräykset

täytäntöönpanosta (*täytäntöönpanon jatkaminen*) siten kuin 1 momentissa tarkoitettun lain 7 §:ssä säädetään.

Tuomitun armahtamisesta ja ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä päättää kansainvälinen tuomioistuin siten kuin perussäännön 28 artiklassa määrätään.

12 §

Omaisuuuden ja rikoksen tuottaman hyödyn palauttaminen

Kansainvälisen tuomioistuimen päätös omaisuuden ja rikoksen tuottaman hyödyn tuomimisesta menetetyksi ja palauttamisesta on pantava Suomessa täytäntöön noudattaen soveltuvin osin, mitä kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa säädetään. Seuraamuksen täytäntöönpanoon ei sovelleta, mitä täytäntöönpanon edellytyksistä sanotun lain 3 §:ssä säädetään.

Omaisuus ja rikoksen tuottama hyöty on oikeusministeriön määräyksestä palautettava siten kuin kansainvälisen tuomioistuimen pyynnössä on esitetty.

13 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain soveltamisesta ja täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

14 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

PÄÄTÖSLAUSELMA 827 (1993)

Hyväksytty turvallisuusneuvoston kokouksessa 3217 25 päivänä toukokuuta 1993

Turvallisuusneuvosto

Vahvistaen 25 päivänä syyskuuta 1991 annetun päätöslauselman 713 (1991) ja kaikki myöhemmät asiaankuuluvat päätöslauselmat,

Käsiteltyään pääsihteerin raportin (S/25704 ja Add.1) päätöslauselman 808 (1993) kappaaleen 2 mukaisesti,

Ilmaisten edelleen vakavan huolensa tiedoista, jotka koskevat laajalle levinneitä ja räikeitä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksia entisen Jugoslavian ja erityisesti Bosnia-Herzegovinan tasavallan alueella ja jotka sisältävät raportteja joukkomurhista, laajoista, organisoituista ja järjestelmällisistä pidätyksistä ja naisten väkisinmakaamisista sekä "etnisen puhdistuksen" jatkumisesta, mukaan luettuna alueiden valtaaminen ja hallussapito.

Määrittäen tilanteen muodostavan jatkuvasti uhan kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle,

Päätäten lopettaa kyseiset rikokset ja ryhtyä tehokkaisiin toimenpiteisiin saadakseen oikeuden eteen henkilöt, jotka ovat vastuussa niistä,

Vakuuttuneena, että entisen Jugoslavian erityisolosuhteissa ja neuvoston ad hoc toimenpiteiden kansainvälisen tuomioistuimen perustaminen ja vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomuksiin syyllystyneiden henkilöiden syyttäminen täyttäisi tämän tavoitteen ja myötävaikuttaisi rauhan palauttamiseen ja säilymiseen,

Uskoen että kansainvälisen tuomioistuimen perustaminen ja edellä mainituista kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomisesta vastuussa olevien henkilöiden syytteeseen asettaminen myötävaikuttaa kyseisten rikosten päättymiseen ja tehokkaaseen poistamiseen,

Huomioiden tässä suhteessa Kansainvälisen entistä Jugoslaviaa koskevan konferenssin johdottomitean (Steering Committee) varapuheenjohtajan suosituksen sellaisen tuomioistuimen perustamisesta (S/25221),

Edelleen vahvistaen tässä suhteessa päätöksensä päätöslauselmassa 808 (1993), jonka mu-

kaan kansainvälinen tuomioistuin perustetaan entisen Jugoslavian alueella vuodesta 1991 alkaen tapahtuneiden kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vakavista loukkauksista vastuussa olevien henkilöiden syytteeseen asettamiseksi,

Huomioiden että kunnes kansainvälisen tuomioistuimen syyttäjä on nimitetty, päätöslauselmalla 780 (1992) perustetun asiantuntijakomission tulisi jatkaa kiireellisenä todisteiden keräämistä Geneven sopimusten törkeistä rikoksista ja muista kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksista, kuten esitettiin väliraportissa (S/25274),

Toimien YK:n peruskirjan VII luvun nojalla,

1. *Hyväksyy* pääsihteerin raportin;

2. *Päätää* täten perustaa kansainvälisen tuomioistuimen yksinomaisena tarkoituksena asettaa syytteeseen entisen Jugoslavian alueella 1 tammikuuta 1991 ja turvallisuusneuvoston rauhan palauttamisen jälkeen määräämän päivämäärän välillä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vakavista loukkauksista vastuussa olevat henkilöt ja tässä tarkoituksessa hyväksyy kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön sellaisena kuin se on liitettyinä yllämainittuun raporttiin;

3. *Pyytää* pääsihteerä jättämään kansainvälisen tuomioistuimen tuomareille, heidän tultuaan valituksi, valtioilta saamansa esitykset tuomioistuimen perussäännön 15 artiklan mukaisiksi menettely- ja todistelusäännöiksi;

4. *Päätää* että kaikkien valtioiden tulee ryhtyä täysimittaiseen yhteistyöhön kansainvälisen tuomioistuimen ja sen elinten kanssa tämän päätöslauselman ja tuomioistuimen perussäännön mukaisesti ja että kaikkien valtioiden tulee ryhtyä kotimaisen lainsäädäntönsä mukaisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin tämän päätöslauselman ja perussäännön toimeenpanemiseksi, mukaanlukien valtioille kuuluva velvoite noudattaa oikeuskäsittelyjaostojen perussäännön 29 artiklan nojalla tekemiä oikeusapupyyntöjä tai määräyksiä;

5. *Kehottaa* valtioita sekä hallitustenvälisiä-

ja kansalaisjärjestöjä antamaan avustuksena varoja, tarvikkeita ja palveluja kansainväliselle tuomioistuimelle, mukaanlukien asiantuntija-apua;

6. *Päättää* että kansainvälisen tuomioistuimen sijaintipaikasta päättäminen tapahtuu Yhdistyneitten Kansakuntien ja Alankomaiden välillä tehtävien järjestelyjen nojalla ja neuvostossa hyväksyttävällä tavalla ja että kansainvälinen tuomioistuin voi kokoontua muualla harmitessaan sen tehtäviensä kannalta tarpeelliseksi;

7. *Päättää* myös että kansainvälisen tuo-

moistuimen työskentely ei vaikuta uhrien oikeuteen saada asianmukaista tietä korvausta vahingoista, jotka ovat aiheutuneet seurauksena kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksista;

8. *Pyytää* pääsihteeriä pikaisesti panemaan täytäntöön tämän päätöslauselman ja erityisesti ryhtymään käytännön toimiin kansainvälisen tuomioistuimen tehokkaan toiminnan mahdollistamiseksi mahdollisimman pikaisesti ja raporttoimaan neuvostolle tästä kausittain;

9. *Päättää* seurata asiaa aktiivisesti.

Kansainvälisen tuomioistuimen perussääntö

Kansainvälinen tuomioistuin, jonka turvallisuusneuvosto on Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan VII luvun nojalla perustanut niiden henkilöiden syytteeseenpanemiseksi, jotka ovat syyllistyneet vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin entisen Jugoslavian alueella vuodesta 1991 lähtien (jäljempänä ”kansainvälinen tuomioistuin”), toimii tämän perussäännön määräysten mukaisesti.

1 artikla

Kansainvälisen tuomioistuimen toimivalta

Kansainvälinen tuomioistuin on toimivaltainen panemaan syytteeseen henkilöt, jotka ovat syyllistyneet vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin entisen Jugoslavian alueella vuodesta 1991 lähtien siten kuin tässä perussäännössä määrätään.

2 artikla

Törkeät rikokset vuoden 1949 Geneven yleissopimuksia vastaan

Kansainvälinen tuomioistuin on toimivaltainen panemaan syytteeseen henkilöt, jotka ovat tehneet tai määränneet muita tekemään törkeitä rikoksia 12 päivänä elokuuta 1949 tehtyjä Geneven yleissopimuksia vastaan. Näitä ovat seuraavat asianomaisten Geneven sopimusten suojaamiin henkilöihin tai omaisuuteen kohdistuvat teot:

- a) tahallinen surmaaminen,
- b) kidutus tai epäinhimillinen kohtelu, biologiset kokeet siihen luettuina,
- c) tahallinen suuren kärsimyksen aiheuttaminen tai törkeä ruumiilliseen koskemattomuuteen tai terveyteen kohdistuva loukkaus,
- d) omaisuuden hävittäminen ja anastaminen, joka ei ole sotilaallisen välttämättömyyden kannalta perusteltu ja on toteutettu suuressa mittakaavassa laittomasti ja mielivaltaisesti,

e) sotavangin tai siviilihenkilön pakottaminen palvelemaan vihollisvallan aseellisissa voimissa,

f) tahallinen teko, jolla sotavangilta riistetään oikeus tulla säännönmukaisesti ja puolueettomasti tuomituksi,

g) siviilihenkilön laitton siirtäminen tai karkottaminen ja laitton vapaudenriisto,

h) siviilihenkilöiden panttivangiksi ottaminen.

3 artikla

Sodan lakien tai tapojen rikkominen

Kansainvälinen tuomioistuin on toimivaltainen panemaan syytteeseen henkilöt, jotka rikkovat sodan lakeja tai tapoja vastaan. Näitä rikoksia ovat muun muassa seuraavat teot:

a) myrkyllisten aseiden tai muiden tarpeetonta kärsimystä tuottamaan tarkoitettujen aseiden käyttö,

b) kaupunkien ja kylien mielivaltainen hävittäminen tai autoittaminen, joka ei ole sotilaallisen välttämättömyyden kannalta perusteltu,

c) kaikenlaisten hyökkäysten tai pommitusten kohdistaminen puolustamattomiin kaupunkiin, kyliin, asutuksiin tai rakennuksiin,

d) uskonnolle, hyväntekeväisyydelle ja sivistykselle, tai tieteille ja taiteille omistettujen laitosten sekä historiallisten muistomerkkien ja tieteellisten ja taiteellisten teosten haltuunotto, hävittäminen tai tahallinen vahingoittaminen,

e) julkisen tai yksityisen omaisuuden ryöstäminen.

4 artikla

Joukkotuhonta

1. Kansainvälinen tuomioistuin on toimivaltainen panemaan syytteeseen henkilöt, jotka syyllistyvät tämän artiklan 2 kappaleessa määriteltyyn joukkotuhontaan tai muuhun tämän artiklan 3 kappaleessa mainittuun tekoon.

2. Joukkotuhonnalla tarkoitetaan jokaista seuraavaa tekoa, joka tähtää jonkin kansalli-

sen, etnisen, rodullisen tai uskonnollisen ryhmän hävittämiseen tässä sen ominaisuudessa joko kokonaan tai osittain:

- a) ryhmän jäsenten tappamista,
 - b) vaikean ruumiillisen tai henkisen vamman aiheuttamista ryhmän jäsenille,
 - c) ryhmän elinehtojen tahallista huonontamista tarkoituksella aikaansaada sen fyysinen hävittäminen joko kokonaan tai osittain,
 - d) toimenpiteiden toteuttamista, joiden tarkoituksena on syntyväisyyden ehkäiseminen ryhmän piirissä,
 - e) lasten pakollista siirtämistä ryhmästä toiseen.
3. Seuraavat teot ovat rangaistavia:
- a) joukkotuhonta,
 - b) salahanke joukkotuhonnan suorittamiseksi,
 - c) välitön ja julkinen yllytys joukkotuhontaan,
 - d) joukkotuhonnan yritys,
 - e) osallisuus joukkotuhontaan.

5 artikla

Rikokset ihmisyyttä vastaan

Kansainvälinen tuomioistuin on toimivaltainen panemaan syytteeseen henkilöt, jotka kansainvälisessä tai sisäisessä aseellisessa selkkauksessa syyllistyvät seuraaviin siviiliväestöön kohdistettuihin rikoksiin:

- a) murha,
- b) tuhoaminen,
- c) orjuuttaminen,
- d) karkottaminen,
- e) vangitseminen,
- f) kiduttaminen,
- g) väkisinmakaaminen,
- h) vainoaminen poliittisin, rodullisin tai uskonnollisin perustein,
- i) muut epäinhimilliset teot.

6 artikla

Henkilöllinen tuomiovalta

Kansainvälisellä tuomioistuimella on valta tuomita luonnollisia henkilöitä tämän perussäännön mukaisesti.

7 artikla

Henkilökohtainen rikosoikeudellinen vastuu

1. Se, joka on suunnitellut, pannut alulle,

määrännyt tekemään tai tehnyt tämän perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitetun rikoksen tai muuten avustanut sen suunnittelussa, valmistelussa tai täytäntöönpanossa, on rikoksesta henkilökohtaisesti vastuussa.

2. Syytetyn julkinen asema valtion tai hallituksen päämiehenä tai vastuullisena virkamiehenä ei vapauta häntä rikosoikeudellisesta vastuusta eikä lievennä rangaistusta.

3. Se, että tämän perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitetun teon on suorittanut alainen, ei vapauta esimiestä rikosoikeudellisesta vastuusta, jos hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että alainen oli ryhtymässä mainittuun tekoon tai oli sen tehnyt, eikä hän ryhtynyt tarvittaviin ja kohtuullisiin toimenpiteisiin sen estämiseksi tai tekoon syyllistyneiden rankaisemiseksi.

4. Se, että syytetty on toiminut hallituksen tai esimiehen käskystä, ei vapauta häntä rikosoikeudellisesta vastuusta, mutta voidaan ottaa huomioon rangaistusta lieventävänä, jos kansainvälinen tuomioistuin katsoo oikeudenmukaisuuden tätä vaativan.

8 artikla

Alueellinen ja ajallinen tuomiovalta

Kansainvälisen tuomioistuimen alueellinen tuomiovalta ulottuu entisen Jugoslavian sosialistisen liittotasavallan alueelle, tähän mukaan luettuna sen maa- ja ilma-alue sekä aluevedet. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomiovalta ulottuu 1 päivänä tammikuuta 1991 alkaneseen ajanjaksoon.

9 artikla

Rinnakkainen tuomiovalta

1. Kansainvälisellä tuomioistuimella ja kansallisilla tuomioistuimilla on rinnakkainen tuomiovalta vakavissa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksissa, jotka on tehty entisen Jugoslavian alueella 1 päivänä tammikuuta 1991 jälkeen.

2. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomiovalta on ensisijainen. Kansainvälinen tuomioistuin voi milloin tahansa rikosasian käsittelyn aikana esittää kansallisille tuomioistuimille virallisen pyynnön asian siirtämisestä kansainvälisen tuomioistuimen käsiteltäväksi tämän perussäännön sekä kansainvälisen tuomioistui-

men menettelytapa- ja todistelusääntöjen mukaisesti.

10 artikla

Non bis in idem

1. Ketään ei saa tutkia uudelleen kansallisessa tuomioistuimessa tämän perussäännön tarkoittamasta vakavasta kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksesta, josta hänet on jo tuomittu kansainvälisessä tuomioistuimessa.

2. Sitä, joka on kansallisessa tuomioistuimessa tuomittu vakavasta kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksesta, voidaan tutkia uudelleen kansainvälisessä tuomioistuimessa vain jos:

a) tutkittu teko luonnehdittiin tavalliseksi rikokseksi, tai

b) kansallinen oikeudenkäynti ei ollut puolueeton tai riippumaton tai sen tarkoitus oli suojella syytettyä kansainväliseltä rikosoikeudelliselta vastuulta taikka syytteenpanossa ei noudatettu asianmukaista huolellisuutta.

3. Harkitessaan rangaistusta tämän perussäännön nojalla tuomitusta rikoksesta kansainvälisen tuomioistuimen tulee ottaa huomioon tuomitun jo suorittama kansallisen tuomioistuimen samasta teosta tuomitsema rangaistus tai sen osa.

11 artikla

Kansainvälisen tuomioistuimen organisaatio

Kansainvälinen tuomioistuin koostuu seuraavista elimistä:

a) jaostot, joista kaksi on oikeuskäsittelyjaostoa ja yksi valitusjaosto;

b) syyttäjä;

c) kirjaamo, joka palvelee sekä jaostoja että syyttäjää.

12 artikla

Jaostojen kokoonpano

Jaostoihin kuuluu yhteensä yksitoista riippumatonta tuomaria, joista kaikkien on oltava eri valtioiden kansalaisia ja jotka jakaantuvat seuraavasti:

a) kumpaankin oikeuskäsittelyjaostoon kuuluu kolme tuomaria,

b) valitusjaostoon kuuluu viisi tuomaria.

13 artikla

Tuomareiden pätevyysvaatimukset ja valinta

1. Tuomarien tulee nauttia suurinta siveellistä arvonantoa ja olla puolueettomia ja luotettavia henkilöitä, jotka täyttävät ylimpien oikeusvirkojen hoitamiseen kunkin kotimaassa vaadittavat ehdot. Osastojen yhteenlasketussa kokoonpanossa tulee ottaa huomioon tuomareiden rikosoikeudellinen ja kansainvälisoikeudellinen kokemus, mukaan luettuna kokemus kansainvälisestä humanitaarisesta ja ihmisoikeuksia koskevasta oikeudesta.

2. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomarit valitsee yleiskokous turvallisuusneuvoston jättämästä ehdokasluettelosta seuraavasti:

a) pääsihteeri ottaa vastaan esityksiä kansainvälisen tuomioistuimen tuomariehdokkaiksi Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenvaltioilta ja niiltä Yhdistyneiden Kansakuntien ulkopuolisilta valtioilta, joilla on pysyvä huomioijsijedustusto Yhdistyneiden Kansakuntien päämajassa,

b) 60 päivän kuluessa siitä, kun pääsihteeri on ilmoittanut vastaanottavansa edellä tarkoitettuja esityksiä, kukin valtio voi nimetä enintään kaksi ehdokasta, jotka täyttävät edellä 1 kappaleessa mainitut pätevyysvaatimukset ja ovat eri maiden kansalaisia,

c) pääsihteeri toimittaa vastaanottamansa esitykset turvallisuusneuvostolle. Täten saaduista esityksistä turvallisuusneuvosto laatii luettelon, jossa on vähintään 22 ja enintään 33 ehdokasta ja jossa maailman tärkeimmät oikeusjärjestelmät ovat asianmukaisesti edustettuina,

d) turvallisuusneuvoston puheenjohtaja toimittaa ehdokasluettelon yleiskokouksen puheenjohtajalle. Yleiskokous valitsee kansainvälisen tuomioistuimen 11 tuomaria mainitusta luettelosta. Ne ehdokkaat, jotka saavat ehdottoman enemmistön Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenvaltioiden ja niiden Yhdistyneiden Kansakuntien ulkopuolisten valtioiden, joilla on pysyvä tarkkailijaedustusto Yhdistyneiden Kansakuntien päämajassa, antamista äänistä, julistetaan valituiksi. Jos kaksi samaa kansallisuutta olevaa ehdokasta saa vaaditun äänenenemmistön, katsotaan suuremman äänimäärän saanut valituksi.

3. Täytettäessä tuomioistuimen jaostoissa vapautuneita paikkoja pääsihteeri, kuultuaan ensin turvallisuusneuvoston ja yleiskokouksen puheenjohtajia, määrää siihen toimikauden jäl-

jellä olevaksi ajaksi henkilön, joka täyttää edellä 1 kappaleessa mainitut pätevyys ehdot.

4. Tuomarit valitaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Heidän virkaehtonsa ovat samat kuin [Haagissa 26.6.1945 perustetun] Kansainvälisen tuomioistuimen. Tuomarit voidaan valita uudelleen.

14 artikla

Jaostojen virkamiehet ja jäsenet

1. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomarit valitsevat [keskuudestaan] presidentin.

2. Kansainvälisen tuomioistuimen presidentti on valitusjaoston jäsen ja toimii sen puheenjohtajana.

3. Kuultuaan kansainvälisen tuomioistuimen muita tuomareita, presidentti nimittää valitusjaoston jäsenet ja oikeuskäsittelyosastojen jäsenet. Kukin tuomari toimii vain siinä jaostossa johon hänet on nimitetty.

4. Kummankin oikeuskäsittelyjaoston tuomarit valitsevat puheenjohtajan, joka toimii kaikkien jaoston oikeuskäsittelyjen puheenjohtajana.

15 artikla

Menettelytapa- ja todistelusäännöt

Kansainvälisen tuomioistuimen tuomarit hyväksyvät menettelytapa- ja todistelusääntönsä esitutkintaa, oikeudenkäyntiä ja valituksia varten samoin kuin todistelua, uhrien ja todistajien suojelua sekä muita asiaankuuluvia kysymyksiä varten.

16 artikla

Syyttäjä

1. Syyttäjän tehtävä on tutkia ja panna syytteeseen henkilöt, jotka ovat syllistyneet entisen Jugoslavian alueella vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin, jotka on tehty 1 päivänä tammikuuta 1991 jälkeen.

2. Syyttäjä toimii itsenäisesti erillisenä kansainvälisen tuomioistuimen elimenä. Hän ei saa pyytää eikä vastaanottaa ohjeita miltään hallitukselta tai muulta taholta.

3. Syyttäjän virasto koostuu syyttäjistä ja muusta tarpeellisesta henkilöstöstä.

4. Syyttäjän nimittää turvallisuusneuvosto

pääsihteerin esityksen pohjalta. Syyttäjän tulee nauttia suurinta siveellistä arvonantoa ja hänellä tulee olla korkeatasoisin pätevyys ja kokemus rikosasioiden tutkinnasta ja syytteen esittämisestä. Syyttäjän toimikausi on neljä vuotta, ja hänet voidaan nimittää uudelleen. Syyttäjän virkaehdot ovat samat kuin Yhdistyneiden Kansakuntien apulaispääsihteerin.

5. Syyttäjänviraston henkilökunnan nimittää pääsihteeri syyttäjän suosituksen pohjalta.

17 artikla

Kirjaamo

1. Kirjaamo vastaa kansainvälisen tuomioistuimen hallinnosta ja palveluista.

2. Kirjaamoon kuuluu kirjaaja sekä muu tarpeellinen henkilöstö.

3. Kirjaajan nimittää pääsihteeri kuultuaan kansainvälisen tuomioistuimen presidenttiä. Kirjaajan toimikausi on neljä vuotta ja hänet voidaan nimittää uudelleen. Kirjaajan virkaehdot ovat samat kuin Yhdistyneiden Kansakuntien alipääsihteerin.

4. Kirjaamon henkilöstön nimittää pääsihteeri kirjaajan suosituksen pohjalta.

18 artikla

Tutkinta ja syytteen esittäminen

1. Syyttäjä toimeenpääsee tutkinnan omasta aloitteestaan tai eri lähteistä, erityisesti hallituksilta, Yhdistyneiden Kansakuntien elimiltä, hallitusten välisiltä tai kansalaisjärjestöiltä saatujen tietojen perusteella. Syyttäjän tulee arvioida saadut tiedot ja päättää, antavatko ne aiheutta jatkotoimenpiteisiin.

2. Syyttäjällä on oikeus kuulustella rikoksesta epäiltyjä, uhreja ja todistajia, koota todistusaineistoa ja suorittaa tutkintaa paikan päällä. Näiden tehtävien suorittamisessa syyttäjä voi tarpeen mukaan pyytää apua asianomaisilta valtion viranomaisilta.

3. Kuulustelussa rikoksesta epäillyllä on oikeus saada itse valitsemansa oikeusavustaja, mukaan luettuna oikeus maksuttomaan oikeusavustukseen, jos hänellä ei ole riittäviä varoja sen maksamiseen, sekä oikeus tarvittavaan käännökseen kieleltä ja kielelle, jota hän puhuu ja ymmärtää.

4. Kun epäilyt antavat aiheen syytteen nostamiseen, syyttäjä laatii syytteen, jossa on tiivis

selostus tosiseikoista ja rikoksesta tai rikoksista, joista syytettyä tämän perussäännön nojalla syytetään. Syyte toimitetaan oikeuskäsittelyjaoston tuomarille.

19 artikla

Syytteen tarkastus

1. Syytteen tarkastaa se oikeuskäsittelyjaoston tuomari, jolle syyte on toimitettu. Jos hän katsoo syyttäjällä olleen perusteltua aihetta syytteen nostamiseen, hän vahvistaa sen. Muussa tapauksessa syyte hylätään.

2. Kun syyte on vahvistettu, tuomari voi syyttäjän pyynnöstä antaa pidättämistä, vangitsemista, luovuttamista tai siirtämistä tai muita oikeuskäsittelyn asianmukaisen kulun edellyttämiä toimia koskevat määräykset.

20 artikla

Oikeudenkäynnin aloittaminen ja kulku

1. Oikeuskäsittelyjaoston on varmistettava oikeudenkäynnin puolueettomuus ja nopeus sekä että todistelu- ja menettelytapasääntöjä noudatetaan syytetyn oikeudet takaamalla sekä uhrien ja todistajien suojeleu asianmukaisesti huomioon ottaen.

2. Henkilö, jota vastaan nostettu syyte on vahvistettu, tulee kansainvälisen tuomioistuimen antaman pidätysmääräyksen nojalla ottaa säilöön. Hänelle on heti ilmoitettava häntä vastaan tehdystä syytteestä ja hänet on siirrettävä kansainväliseen tuomioistuimeen.

3. Oikeuskäsittelyjaosto lukee syytteen, varmistaa syytetyn oikeuksien takaamisen ja sen, että syytetty on ymmärtänyt syytteen, ja antaa tälle ohjeet vastineen tekemisestä. Oikeuskäsittelyjaosto määrää sen jälkeen oikeudenkäynnin päivämäärän.

4. Oikeudenkäynti on julkinen, ellei oikeuskäsittelyosasto todistelu- ja menettelytapasääntöjensä nojalla päättä, että sen tulee olla salainen.

21 artikla

Syytetyn oikeudet

1. Kaikki henkilöt ovat tasa-arvoisia kansainvälisen tuomioistuimen edessä.

2. Syytetyllä on syytteistä päätettäessä oi-

keus oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin, ellei tämän perussäännön 22 artiklasta muuta johdu.

3. Syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on tämän perussäännön määräysten mukaisesti näytetty toteen.

4. Päätettäessä syytettyä vastaan tehdyistä syytteistä tämän perussäännön nojalla on syytetyille taattava tasa-arvoperiaatetta noudattaen seuraavat vähimmäisoikeudet:

a) oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä,

b) oikeus saada riittävästi aikaa ja edellytykset valmistella puolustustaan ja olla yhteydessä valitsemaansa oikeusavustajaan,

c) oikeus saada asia käsiteltyksi ilman tarpeetonta viivytyksiä,

d) oikeus olla läsnä häntä koskevassa oikeudenkäynnissä ja oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeusavustajan välityksellä; jos syytetyllä ei ole oikeusavustajaa, oikeus saada tietää tästä oikeudesta; oikeus tuomioistuimen määräämään oikeusavustajaan, jos oikeudenmukaisuuden toteuttaminen sitä vaatii, ja jos hän ei itse pysty sitä maksamaan, hänen on saatava se maksutta,

e) oikeus kuulustella tai kuulustuttaa todistajia, jotka kutsutaan todistamaan häntä vastaan, ja saada hänen puolestaan esiintyvät todistajat kuulustelluiksi samoilla olosuhteissa kuin häntä vataan todistamaan kutsutut todistajat,

f) oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu kansainvälisessä tuomioistuimessa käytettyä kieltä,

g) oikeus olla todistamatta itseään vastaan tai tunnustamatta syyllisyyttään.

22 artikla

Uhrien ja todistajien suojeleu

Kansainvälisen tuomioistuimen todistelu- ja menettelytapasäännöissä tulee olla määräykset uhrien ja todistajien suojeleusta. Suojelutoimenpiteitä voivat olla muun muassa asian suljettu käsittely ja uhrin henkilöllisyyden suojaaminen.

23 artikla

Tuomio

1. Oikeuskäsittelyjaostot antavat tuomioita

ja määräävät rangaistuksia henkilöille, jotka on tuomittu vakavista kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksista.

2. Tuomion antaa oikeuskäsittelyjaosto enemmistö päätöksellä ja se luetaan oikeuskäsittelyjaoston julkisessa istunnossa. Tuomioon liitetään kirjallinen perustelu, ja sen liitteeksi otetaan mahdolliset erilliset tai eriävät mielipiteet.

24 artikla

Rangaistukset

1. Oikeuskäsittelyjaosto voi antaa vain vankeusrangaistuksia. Vankeusrangaistuksen pituutta määrätessään jaosto noudattaa ohjeellisesti entisen Jugoslavian tuomioistuinten yleistä vankeusrangaistuskäytäntöä.

2. Rangaistuksen mittaamisessa oikeuskäsittelyjaoston tulee ottaa huomioon rikoksen törkeys ja tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet.

3. Vakeuden lisäksi oikeuskäsittelyjaostot voivat määrätä rikoksella hankitun omaisuuden ja hyödyn palautettavaksi oikeille omistajilleen; tähän luetaan myös pakottamalla hankittu omaisuus tai hyöty.

25 artikla

Valitusmenettely

1. Valitusjaosto käsittelee tuomittujen tai syyttäjän valituksia oikeuskäsittelyjaostojen päätöksistä, jos:

a) päätös perustuu virheelliseen laintulkintaan,

b) jaosto on perustanut päätöksensä virheellisiin tosiseikkoihin, jotka ovat johtaneet väärään tuomioon.

2. Valitusjaosto voi vahvistaa tai kumota oikeuskäsittelyjaoston päätöksen taikka muuttaa sitä.

26 artikla

Asian uudelleen käsitteleminen

Jos ilmenee uusi tosiseikka, joka ei ollut tiedossa asiaa oikeuskäsittelyjaostossa tai valitusjaostossa käsiteltäessä ja joka olisi voinut ratkaisevasti vaikuttaa tuomioon, tuomittu tai syyttäjä voi jättää kansainväliselle tuomiois-

tuimelle hakemuksen asian uudelleen käsittelemisestä.

27 artikla

Rangaistusten täytäntöönpano

Vankeusrangaistus kärsitään valtiossa, jonka kansainvälinen tuomioistuin nimeää niiden valtioiden luettelosta, jotka ovat ilmoittaneet turvallisuusneuvostolle halukkuutensa vastaanottaa tuomittuja. Vankeusrangaistus täytäntöönpannaan kyseessä olevan valtion asianomaisen lainsäädännön mukaisesti ja kansainvälisen tuomioistuimen valvonnassa.

28 artikla

Armahdus tai rangaistuksen muuttaminen

Jos tuomitun armahtaminen tai rangaistuksen muuttaminen voisi rangaistuksen täytäntöönpanovaltiossa voimassa olevan lainsäädännön mukaan tulla kyseeseen, asianomaisen valtion tulee ilmoittaa asiasta kansainväliselle tuomioistuimelle. Kuultuaan muita tuomareita kansainvälisen tuomioistuimen presidentti päättää asiasta oikeudenmukaisuuden ja yleisten oikeusperiaatteiden mukaisesti.

29 artikla

Yhteistyö ja oikeusapu

1. Valtioiden tulee toimia yhteistyössä kansainvälisen tuomioistuimen kanssa vakavista kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksista syytettyjen tutkinnassa ja syytteenpanossa.

2. Valtioiden tulee noudattaa viivytyksettä oikeudenkäsitelyjaoston tekemää oikeusapupyyntöä tai määräystä, joka voi koskea esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä:

a) henkilöiden tunnistaminen ja paikallistaminen,

b) todistajien kuuleminen ja todistusaineiston hankkiminen,

c) asiakirjojen tiedoksianto,

d) pidättäminen ja vangitseminen,

e) syytetyn luovuttaminen tai siirtäminen kansainväliseen tuomioistuimeen.

30 artikla

*Kansainvälisen tuomioistuimen asema,
erioikeudet ja vapaudet*

1. Kansainvälisen tuomioistuimen tuomareihin, syyttäjään ja syyttäjävirston henkilöstöön sekä kirjaajaan ja kirjaamon henkilöstöön sovelletaan 13 päivänä helmikuuta 1946 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien erioikeuksia ja vapauksia koskevan yleissopimuksen määräyksiä.

2. Tuomareilla, syyttäjällä ja kirjaajalla on ne erioikeudet, vapaudet ja helpotukset, jotka kansainvälisen oikeuden nojalla myönnetään diplomaattiselle edustajalle.

3. Syyttäjävirston ja kirjaamon henkilöstöllä on ne erioikeudet ja vapaudet, jotka tämän artiklan 1 kappaleessa mainitun yleissopimuksen V ja VII artiklan mukaan myönnetään Yhdistyneiden Kansakuntien virkamiehille.

4. Muita henkilöitä, syytetty mukaan luettuna, joiden läsnäolo kansainvälisen tuomioistuimen toimipaikassa on tarpeen, on kohdeltava niin kuin kansainvälisen tuomioistuimen asianmukainen toiminta vaatii.

31 artikla

Kansainvälisen tuomioistuimen toimipaikka

Kansainvälisen tuomioistuimen toimipaikka on Haag.

32 artikla

*Kansainvälisen tuomioistuimen
aiheuttamat kulut*

Kansainvälisen tuomioistuimen aiheuttamat kulut maksetaan Yhdistyneiden Kansakuntien sääntömääräisestä tulo- ja menoarviosta Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 17 artiklan mukaisesti.

33 artikla

Työkielel

Kansainvälisen tuomioistuimen työkielinä ovat englanti ja ranska.

34 artikla

Vuosikertomus

Kansainvälisen tuomioistuimen presidentti laatii kansainvälisen tuomioistuimen vuosikertomuksen ja antaa sen turvallisuusneuvostolle ja yleiskokoukselle.